

جرائم مرتبط با امنیت اخلاقی در فضای مجازی

عباس مالکی^۱ بهزاد حیدری^۲ احمد پور مهدی^۳ لادن نصری^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۴/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۷/۲۵

چکیده

کار تحقیقی حاضر با عنوان جرائم مرتبط با امنیت اخلاقی در فضای مجازی باهدف توصیف جرایم و ارائه راهکار در مورد جرائمی که در فضای مجازی رخ می‌دهد و امنیت اخلاقی افراد جامعه را تهدید می‌کند با روش توصیفی انجام داده شد. توصیف و فراوانی هر کدام از متغیرهای تحقیق گرفته شد و طبق نتایج به دست آمده اکثر پاسخ‌دهندگان موافق بودند که عدم اعتقادات دینی، داشتن فیلم‌های مستهجن، دوستی با جنس مخالف در فضای مجازی، بیکاری و اوقات فراغت ورود به ایمیل افراد دیگر بدون اجازه جرم و تهدیدی علیه امنیت افراد در جامعه است و برای جلوگیری از چنین مواردی راهکارهایی برگرفته از کار تحقیقی ارائه شد.

واژگان کلیدی: جرائم، امنیت اخلاقی، فضای مجازی

۱- کارمند علوم پزشکی، کارشناسی ارشد مدیریت دولتی

۲- کارمند دادگستری، کارشناسی ارشد حقوق جزا

۳- کارمند دادگستری، کارشناسی ارشد حقوق جزا

۴- کارمند دادگستری، دکتری تخصصی جامعه‌شناسی

بیان مسئله

بحث آسیب‌ها و فواید دنیای مجازی تمام جوامع را فراگرفته است. فضای مجازی نیاز به فعالیت آشکار و نمایان ندارد. ممکن است فردی یک هفته از خانه بیرون نیاید، ولی با هزاران نفر ارتباط برقرار کند. جدای از خوبی یا بدی آن، مهم این است که با واقعیتی انکارناپذیر روبرو هستیم و باید بیندیشیم که چگونه حداکثر استفاده مثبت را از آن ببریم.

با خلق جهان مجازی، اکنون کشورهایی در فضای مجازی وجود دارند که هرکدام شامل چندین شهر با شهروندانی فعال و مرتبط می‌باشند، با این تفاوت که اهالی این شهرها شاید هیچ‌وقت یکدیگر را ندیده، ولی ممکن است گاه در این فضا، تشکلهای اجتماعی و یا صنفی منسجمی تشکیل داده باشند. فضای مجازی به‌عنوان پدیده نوظهور جوانی در ابتدای ورود از آن جهت که در بستر اجتماعی و فرهنگی آن نشئت نگرفته بود، با نوعی بیگانگی در محیط مواجه بود (شیلر هربرت، ۱۳۹۰).

پیدایش رایانه و پس‌از آن دنیای مجازی اینترنت، همراه خود دستاوردهای مثبت و منفی بسیاری داشته و دارد. از جمله پیامدهای منفی آن، پیدایش جرائم نوظهور رایانه‌ای و اینترنتی است. یکی از عوامل اصلی وقوع جرم زنا، هم‌جنس‌بازی، مساحقه و قوادی، به هیجان آمدن شهوت مجرمین است که در اثر ترویج مطالب مستهجن از طریق رایانه و در فضای اینترنت افزایش خواهد یافت (کستلز، ۱۳۸۹).

یکی از ارزش‌های مترقی در جوامع اسلامی، حفظ عفت عمومی و اخلاق حسنه در قالب‌های مختلف اطلاعاتی است. حفظ عفت عمومی اقدام پیشگیرانه از وقوع جرائم بسیاری است که ناشی از ایجاد هرج‌ومرج در رفتارهای افراد جامعه می‌شود. اما آنچه مسلم است اینکه بهره‌برداری صحیح و سودمند از این فضا مستلزم رعایت هنجارهایی است که تخطی از آن‌ها می‌تواند باعث آسیب‌هایی شود و برخی از آن‌ها حتی مستوجب جرم انگاری و مجازات گردند. باین‌حال، چنانچه به کاربران، که مانند کودکی نو پا در این دریای بیکران رها هستند، آموزش‌های صحیح داده نشود، هرگونه مقابله با هنجارشکنی‌های سایبری در جهت برقراری موازین اخلاقی سایبری، می‌تواند با ایرادات جدی حقوقی و اخلاقی مواجه گردد.

اهمیت و ضرورت

امروزه فضای مجازی به بخش تفکیک‌ناپذیری از زندگی انسان‌ها تبدیل شده و با سرعت شتابان، تمامی شئون و عرصه‌های زیست بشر را تحت تأثیر قرار داده است، از این‌رو ماهیت‌شناسی این فضا و تشخیص شرایط و الزام‌های تبدیل‌شدن به بازیگری توانمند در این عرصه نخستین گام است و هرگونه بی‌توجهی و غفلت نسبت به این پدیده صدمه‌ها و آسیب‌های خطرناکی را متوجه جامعه خواهد نمود. از آنجایی که شبکه‌های دوست‌یابی در کشور ما رو به افزایش است و امنیت را با مشکلات عدیده‌ای مواجه نموده است گسترش ارتباطات نامتعارف بین نوجوانان و جوانان در سال‌های اخیر، متجاوزان جنسی کودکان و حتی افرادی که بیش از این کودکان را موضوع فعالیت‌های خود قرار نمی‌دادند به خود اجازه داده‌اند تا با ایجاد بازارهای دوستی و باشگاه‌های اینترنتی و اتاق‌های گفتگو، به فعالیت‌هایشان جلوه فناوری شده بدهند.

اهداف:

جرائم مرتبط با امنیت اخلاقی در فضای مجازی

توصیف انواع جرائم در فضای مجازی

ارائه راهکار جهت کاهش جرائم مرتبط با امنیت اخلاقی در فضای مجازی

پیشینه تحقیق

سبحانی نژاد و همکاران (۱۳۸۸)، در بررسی چالش‌ها و کارکردهای فرهنگی و اجتماعی فضای مجازی و راهکارهای اصلاح آن دریافتند که برخی پیامدهای نامناسب اجتماعی فضای مجازی شامل اعتیاد روانی، تزلزل ارزش‌ها، کاهش تعامل‌های اجتماعی، ظهور تخلف‌های سایبر و همچنین پیامک‌های غیراخلاقی است.

درگاهی و رضوی (۱۳۸۸) در بررسی "اعتیاد به اینترنت" دریافتند که ۳۰ درصد کاربران به

اینترنت اعتیاد داشتند و همه آن‌ها درجه‌های مختلفی از رفتارهای روانی-اجتماعی مانند احساس از خودبیگانگی، ضعف و ناتوانی در انجام امور رفتار ناهنجار اجتماعی، اجتماعی‌گریزی، درون‌گرایی و رفتار احساسی را از خود نشان دادند.

جانسون (۲۰۰۳ به نقل از ویزنشفر، ۱۳۸۴) دریافت که محیط آموزشی مثل دبیرستان و دانشکده‌ها محیط مناسبی برای اعتیاد به اینترنت هستند.

مطالعه کراوت (۱۹۹۸) به نقل از محسنی و همکاران (۱۳۸۵)، نشان داد که استفاده از اینترنت موجب کاهش ارتباط فرد با خانواده و افزایش احساس تنهایی و افسردگی می‌شود.

مبانی نظری تحقیق:

کارکردهای امنیتی:

"زندگی امن" نخستین و عالی‌ترین تمنای بشر است؛ چراکه در سایه تحقق آن، سایر درخواست‌های امکان‌محقق می‌شود. از این‌رو جامعه امن در نگاه راهبرد پردازان جدید، زیربنای توسعه پایدار تلقی می‌شود و در مقام اهمیت، هم‌نشین قدرت و منافع ملی است. از جمله کارکردهای فضای مجازی، ورود آگاهانه یا ناخودآگاهانه فرد یا افراد در این فضا است که تبعات آن به شرح زیر مورد تحلیل قرار گرفته است: (قدسی، ۱۳۸۸: ۳۸)

احساس امنیت کاذب:

یکی از جنبه‌های فضای مجازی، ورود بی‌هویت در آن است و مراجعین به وبگاه‌ها برای ایفای هر نقشی فرصت پیدا می‌کنند. در شکل طبیعی این خصیصه دارای کارکرد مثبتی است؛ چراکه فرصت و مجال برای بروز و ظهور و توانمندی‌های افراد ایجاد می‌کند. این فضای جدید که به‌طور عمده از سوی کاربران ساخته می‌شود، احساس مشارکت بیشتری به نوجوانان می‌دهد، اما آسیب مهم کمرنگ شدن و درنهایت، محو شدن رابطه میان نسل جوان و بزرگسال در فضای مجازی است. (همان)

جرایم اینترنتی:

واگذاری اطلاعات خصوصی اشخاص به دولت‌ها و شرکت‌های تجاری و سو استفاده از این اطلاعات، همیشه یکی از موارد بحث‌برانگیز حوزه اینترنت به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی مجازی بوده است. شاید این دغدغه و پرسش همیشگی در ذهن کاربران اینترنتی به وجود آید که باوجود آثار و شواهد متعدد در امکان واگذاری اطلاعات شخصی افراد، چگونه ممکن است مدیران این شبکه‌ها به اسم امنیت و تجارت اطلاعات خصوصی افراد را در اختیار دولت‌ها قرار ندهند؟ افزایش روزبه‌روز نفوذ گر‌ها (هکرها) و سرقت‌های اطلاعاتی و مالی، نشانگر آسیب‌پذیری بالای جامعه در قبال این پدیده مخرب است.

کارکردهای روان‌شناختی:

اعتیاد اینترنتی:

توان اعتیاد آورنده مواد مخدر بر اساس سرعت جذب مواد مزبور در بدن انسان است، اما در مورد اینترنت، این سرعت و در دسترس بودن آن است که ایجاد اعتیاد می‌کند. اگر این فرضیه درست باشد، باید با افزایش سرعت مودم‌ها و سهولت دسترسی، منتظر سطوح بالاتری از استفاده‌های اعتیاد آمیز اینترنت بود. قدرت محتواها به‌عنوان ظرفیت تحریک‌پذیری، از موارد قابل توجه در مطالعه‌های مربوط به اعتیاد اینترنتی است که برای کاربران این شبکه‌ها، تحریک‌برانگیزترین محتواها، محتواهای جنسی است که دارای بیشترین و بالاترین سطوح استفاده در اینترنت می‌باشد. معتادان به اینترنت مانند بیشتر معتادان، دچار افت در کارکردهای فردی و اجتماعی می‌شوند؛ با این فرق که معتادان به اینترنت کمتر احساس گناه می‌کنند و بیشتر جزو افراد با فرهنگ جامعه هستند. ناتوانی در متوقف کردن افسردگی و بدخلقی و علائم جسمانی و همچنین بی‌نظمی در غذا خوردن، توجه نکردن به بهداشت و آراستگی فردی، اختلال در خواب و مانند آن را می‌توان به‌عنوان عوارض ناشی از مصرف معتاد گونه اینترنت برشمرد (بوستانی، ۱۳۸۹).

بلوغ زودرس در نوجوان:

نوجوانان و جوانان به‌عنوان فعال‌ترین کاربران فضای مجازی، با امکانات و گزینه‌های فراوانی که این رسانه‌ها در اختیارشان قرار می‌دهند، به‌طور دائم با محرک‌های جدید و انواع مختلف رفتار آشنا می‌شوند و این عوامل آنان را به سمت بلوغ زودرس سوق می‌دهد. از نخستین پیامدهای این آسیب تمایل شدید آن در ورود به عرصه جراحی‌های زیبایی و استفاده از مواد آرایشی است (همان).

کاهش احساس‌ها:

باوجود قرار گرفتن امکانات ارتباطی متنوع در فضای مجازی به دلیل آنکه بیشتر ارتباط‌های این فضا به شکل نوشتاری است، احساس‌های شکل‌گرفته در فضای واقعی به شکل قدم زدن و صحبت کردن در این فضاها حاصل نمی‌گردد و به همین دلیل، افراد، اهمیتی به کیفیت روابط نمی‌دهند و این مسئله به کاهش بیشتر احساس‌ها منجر می‌شود.

نظریات جدید جرم‌شناسی:

گفته شد که جرم‌شناسی علمی با ظهور مکتب انسان‌شناسی جنایی به جهانیان معرفی شد، تا سال‌های ۱۹۲۰ میلادی تقریباً می‌توان گفت رویکرد غالب در جرم‌شناسی اصولاً افکار مکتب انسان‌شناسی جنایی بود. اگرچه بعدها دیدگاه‌های این مکتب علمی در تلاقی با سایر راه‌آوردهای علم جرم‌شناسی صیقل خورد و تعدیل گردد. مخصوصاً اصل جبرگرایی و اعتماد به وجود مجرم بالفطره به‌طور کلی نفی گردید اما غالب قانون‌گذاران کیفری دنیا از راه‌آوردهای این مکتب جرم‌شناسی بهره بردند قانون اقدامات تأمینی مصوب ۱۳۳۹ با الهام از این مکتب جرم‌شناسی تصویب و اجرا شد. اما بعد از ۱۹۲۰ میلادی سه رویکرد جدید در عرصه مطالعات جرم‌شناسی ظاهر گردید، رویکرد اول، تحت عنوان مکاتب علت‌شناسی جدید به مطالعه پیرامون علت‌شناسی در خصوص جرائم پرداخت. رویکرد دیگر تحت عنوان جرم‌شناسی پویا یا متحول و رویکرد سوم، جرم‌شناسی اجتماعی.

الف- رویکرد اول: در مکاتب علت شناسی جدید مطالعات جرم شناسان برای کشف علل بر دو عامل مهم متمرکز شد.

۱- اهمیت یافتن عوامل درونی و تأثیر آن‌ها در ارتکاب جرم.

۲- اهمیت یافتن عوامل فرهنگی، اجتماعی و تأثیر آن‌ها در تکوین و پیدایش جرایم

ب- نظریات جرم‌شناسی پویا:

جرم‌شناسی پویا در خصوص چگونگی فعلیت یافتن اندیشه مجرمانه (اندیشه ارتکاب جرم) است در حقوق جزا مراحل ارتکاب جرم در طول زمان مستلزم عبور از چهار مرحله است که از نظر جرم‌شناسی فرایند ارتکاب جرم گفته می‌شود.

مرحله اول: اندیشه ارتکاب جرم. مرحله دوم: تهیه مقدمات وسایل. مرحله سوم: شروع جرم. مرحله چهارم: ارتکاب تام جرم است.

جرم‌شناسی پویا در نظر دارد در زمان نزدیک به زمان وقوع جرم علل و عوامل روانی و فیزیکی را که موجب آن می‌شود که انسان از موانع مختلف داخلی و بیرونی عبور کند و اندیشه ارتکاب جرم را به ظهور برساند مورد بررسی قرار می‌دهد.

ج- مکاتب جرم‌شناسی واکنش اجتماعی:

جرم‌شناسی: در طول عمر ۱۲۰ ساله خود برای حل معمای جرم، موضوعات متعدد و متنوعی را مورد مطالعه قرار داده است و به موازات توسعه و تکامل خود، دوربین مطالعاتی خود را در هر برهه‌ای بر امور خاصی متمرکز نموده است. در بدو تولد یعنی با ظهور مکتب انسان‌شناسی جنایی، شخص مجرم و اینکه خصوصیات فیزیولوژیکی او چه تأثیری در وقوع جرم دارند محور مطالعات جرم‌شناسی بود. بعداً دیدیم که با ظهور مکاتب جامعه‌شناسی جنایی، محیط اجتماعی و پیرامونی فرد مورد مطالعه قرار گرفت و شاهد ظهور مکاتب جامعه‌شناسی جنایی از اوایل قرن

بیستم هستیم. بعدها به دلیل آنکه جرم شناسان در کشف معمای جرم توفیق حاصل نکردند کانون مطالعات خود را بر عوامل روان‌شناختی و شخصیت مرتکب جرم متمرکز نمودند و نیز مکاتب جرم‌شناسی پویا که به برخی از دیدگاه‌های این مکاتب اشاره کردیم. تا سال ۱۹۶۰ میلادی مجرم، محیط اجتماعی و شخصیت و عوامل روانی فرد، موضوع مطالعات علم جرم‌شناسی بود تا به این وسیله بتوان علل وقوع جرم را کشف کرد و معمای جرم را حل نمود بعداً این تاریخ بود که به علت شکست جرم‌شناسی‌های پیشین، خصوصاً جرم‌شناسی بالینی در آمریکای شمالی و مخصوصاً در کانادا رویکرد جدید در علم جرم‌شناسی ظهور کرد که به جرم‌شناسی واکنش اجتماعی شهرت یافت.

روش پژوهش:

پژوهش حاضر با روش توصیفی و باهدف کاربردی بر پایه پیمایش و با استفاده از تکنیک پرسشنامه (در پنج طیف لیکرت) بوده است.

تحقیقات توصیفی هم جنبه کاربردی دارد و هم جنبه مبنایی. در بعد کاربردی از نتایج در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی استفاده می‌شود. و در بعد بنیادی یا مبنایی به کشف حقایق واقعیت‌های جهان خلقت می‌پردازد.

جامعه و نمونه آماری پژوهش:

جامعه آماری انتخابی، افراد ۱۵ تا ۳۴ ساله شهر سنندج اعم از زن و مرد با تحصیلات مختلف بوده است که تعداد جامعه آماری ۳۷۵۲۸۰ نفر بوده و از بین آن‌ها بر اساس فرمول کوکران ۳۰۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شدند و با توجه به نمونه‌گیری تصادفی ساده، پرسشنامه بین آن‌ها توزیع گردید.

به‌منظور بررسی و اندازه‌گیری پایایی سؤالات پرسشنامه از شاخص ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد، در این تحقیق میزان آلفای محاسبه‌شده (۰/۶۷۴)، عدد مطلوبی است و می‌توان گفت که دقت لازم برای احراز پایایی سازه‌ها در پرسشنامه به کار گرفته‌شده است و گویه‌های

طراحی شده برای سنجش متغیرها با یکدیگر همبستگی درونی دارند. محاسبه این ضریب و تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق به وسیله نرم افزار SPSS انجام شده است.

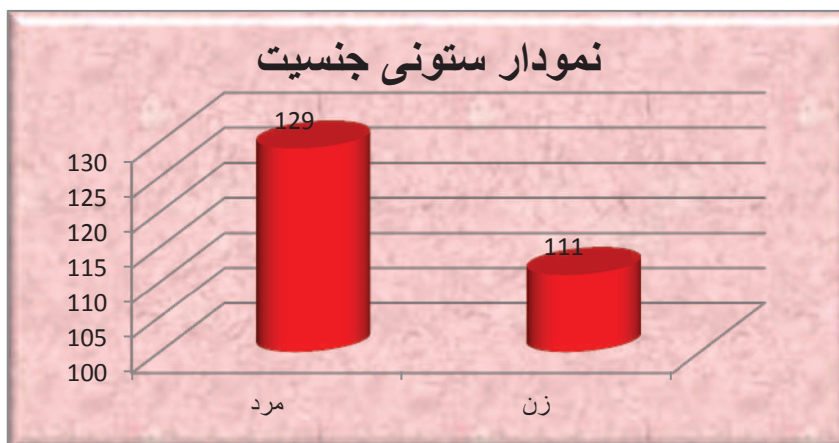
در برآورد حجم نمونه در این پژوهش با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه آماری ۳۰۰ محاسبه شده است. در پژوهش حاضر به دلیل حجم بالا و وسیع بودن جامعه آماری (شهر سنندج)، شهر را به سه خوشه بالا شهر، مرکز شهر و پایین شهر تقسیم کردیم و بر اساس نمونه‌گیری خوشه‌ای به بلوک‌ها در هر خوشه مراجعه کرده، و از هر بلوک در هر خوشه از نمونه‌گیری تصادفی ساده جهت جمع‌آوری داده‌ها از طریق پرسشنامه استفاده می‌کنیم.

یافته‌های پژوهش

جنسیت: نمونه مورد بررسی شامل ۲۴۰ نفر از افراد ۱۵ تا ۳۴ ساله شهر سنندج بوده‌اند که در این میان ۵۳/۸ درصد از آنان یعنی ۱۲۹ نفر مرد و ۴۶/۲ درصد از آنان یعنی ۱۱۱ نفر زن هستند. این اطلاعات در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	۱۲۹	۵۳/۸
زن	۱۱۱	۴۶/۲
جمع	۲۴۰	۱۰۰

در زیر نمودار ستونی جنسیت آمده است.

سن:

سن پاسخگویان از ویژگی‌های زمینه‌ای مهم در هر مطالعه‌ای می‌باشد. این ویژگی در جداول و نمودار پیش رو توصیف می‌گردد. جدول شماره ۲ توزیع فراوانی و شاخص‌های مرکزی و پراکندگی سن پاسخ‌دهندگان مورد مطالعه را نشان می‌دهد. با توجه به این جدول میانگین سن پاسخ‌دهندگان حدود ۲۵ (۲۴/۸۲) سال می‌باشد. میانه سنی پاسخ‌دهندگان نیز ۲۵ سال بوده است یعنی نیمی از پاسخ‌دهندگان پایین‌تر از ۲۵ سال و نیمی از آن‌ها بالاتر از ۲۵ سال بوده‌اند. سن نما یعنی سنی که بیشترین فراوانی را داشته است نیز مربوط به ۲۵ ساله‌ها می‌باشد. بر مبنای شاخص‌های پراکندگی مانند دامنه تغییرات واریانس نیز می‌توان گفت که پراکندگی سن پاسخ‌دهندگان مورد مطالعه تقریباً زیاد نیست.

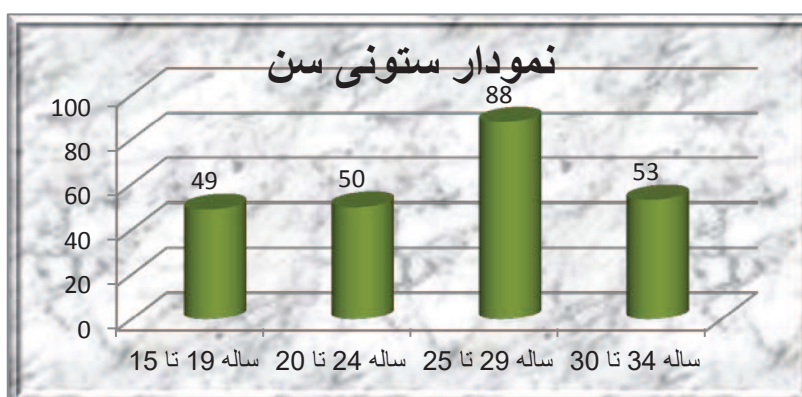
پاسخگو	سن
۲۴/۸۲	میانگین
۲۵	میانه

۲۵	نما (مد)
۱۵	کمترین
۳۴	بیشترین
۱۹	دامنه تغییرات
۲۶/۹۸۷	واریانس
۵/۱۹۵	انحراف معیار

بر اساس دستورات گدگذاری مجدد در نرم افزار SPSS، سن افراد مورد مطالعه برحسب مقولات سنی نیز در جدول ۳ به نمایش درآمده است. همان طور که مشاهده می شود، ۲۰/۴ درصد از پاسخ دهندگان ۱۵ تا ۱۹ ساله، ۲۰/۸ درصد ۲۰ تا ۲۴ ساله، ۳۶/۷ درصد ۲۵ تا ۲۹ ساله و ۲۲/۱ درصد ۳۰ تا ۳۴ ساله هستند. بنابراین بیشتر پاسخ دهندگان با ۸۸ نفر معادل ۳۶/۷ درصد در گروه سنی ۲۵ تا ۲۹ ساله و کمترین آن ها با ۲۰/۴ درصد در گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ ساله قرار گرفته اند.

گروه های سنی	فراوانی	درصد	فراوانی تجمعی
۱۵ تا ۱۹ ساله	۴۹	۲۰/۴	۴۹
۲۰ تا ۲۴ ساله	۵۰	۲۰/۸	۹۹
۲۵ تا ۲۹ ساله	۸۸	۳۶/۷	۱۸۷
۳۰ تا ۳۴ ساله	۵۳	۲۲/۱	۲۴۰

در زیر نمودار ستونی رده سنی پاسخ‌دهندگان را ملاحظه می‌فرمایید:

با توجه به نمودار فوق، پاسخ‌گویان ۲۵ تا ۲۹ ساله با ۸۸ نفر دارای بیشترین فراوانی و پاسخ‌گویان ۱۵ تا ۱۹ ساله با ۴۹ نفر دارای کمترین فراوانی هستند.

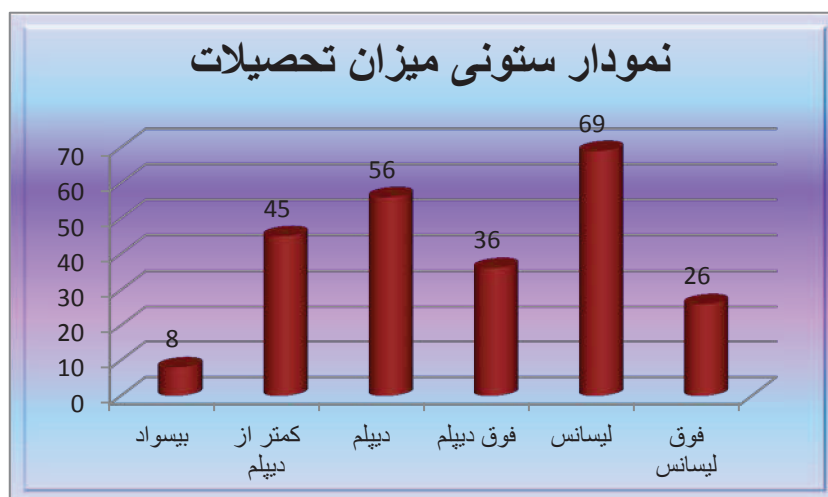
میزان تحصیلات:

با توجه به جدول شماره ۴، ۳/۳ درصد از پاسخ‌دهندگان بی‌سواد، ۱۸/۸ درصد دارای مدرک تحصیلی کمتر از دیپلم، ۲۳/۳ درصد دیپلم، ۱۵ درصد فوق‌دیپلم، ۲۸/۸ درصد لیسانس و ۱۰/۸ درصد فوق‌لیسانس و بالاتر هستند. به‌طور خلاصه، حدود ۵۵ درصد از پاسخ‌دهندگان تحقیق دارای تحصیلات دانشگاهی (فوق‌دیپلم تا دکتری) بوده‌اند و این امر می‌تواند بر روی اعتبار نتایج تحقیق تأثیرگذار بوده باشد.

میزان تحصیلات	فراوانی	درصد
بی‌سواد	۸	۳/۳
کمتر از دیپلم	۴۵	۱۸/۸
دیپلم	۵۶	۲۳/۳

۱۵	۳۶	فوق دیپلم
۲۸/۸	۶۹	لیسانس
۱۰/۸	۲۶	فوق لیسانس و بالاتر

در زیر نمودار ستونی مربوط به میزان تحصیلات پاسخ‌دهندگان را ملاحظه می‌فرمایید:

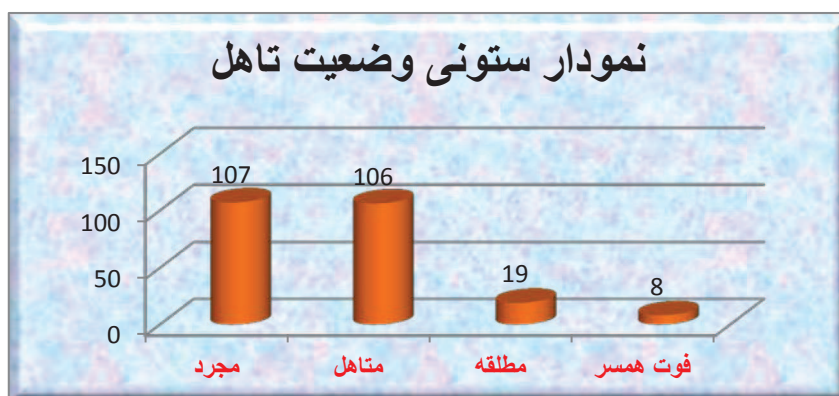
با توجه به نمودار فوق، پاسخ‌دهندگان لیسانس با ۶۹ نفر دارای بیشترین فراوانی و پاسخ‌دهندگان بی‌سواد با ۸ نفر دارای کمترین فراوانی هستند.

وضعیت تأهل:

وضعیت تأهل پاسخ‌دهندگان نیز مورد کنکاش قرار گرفته است. با توجه به جدول شماره ۵، ۴۴/۶ درصد از پاسخ‌دهندگان مجرد، ۴۴/۲ درصد متأهل، ۷/۹ درصد مطلقه و همسر ۳/۳ درصد از پاسخگویان فوت شده است.

وضعیت تأهل	فراوانی	درصد
مجرد	۱۰۷	۴۴/۶
متأهل	۱۰۶	۴۴/۲
مطلقه	۱۹	۷/۹
فوت همسر	۸	۳/۳

در زیر نمودار ستونی مربوط به وضعیت تأهل پاسخ‌دهندگان را ملاحظه می‌فرمایید:

با توجه به نمودار فوق پاسخ‌دهندگان مجرد با ۱۰۷ نفر دارای بیشترین فراوانی و پاسخگویانی که همسر آن‌ها فوت شده است با ۸ نفر دارای کمترین فراوانی هستند.

میزان استفاده روزانه از اینترنت:

جدول شماره ۶ یافته‌های توصیفی مربوط به میزان استفاده روزانه از اینترنت را نشان می‌دهد. با توجه به این جدول ۳/۳ درصد از پاسخگویان از اینترنت استفاده نمی‌کنند، ۳۴/۶ درصد کمتر از یک ساعت در روز، ۲۸/۸ درصد از یک تا سه ساعت، ۱۹/۲ درصد از سه تا پنج ساعت و

۱۴/۲ درصد از پاسخگویان بیش از پنج ساعت در روز از اینترنت استفاده می‌کنند.

درصد	فراوانی	میزان استفاده روزانه از اینترنت
۳/۳	۸	بدون استفاده
۳۴/۶	۸۳	کمتر از یک ساعت
۲۸/۸	۶۹	از یک تا سه ساعت
۱۹/۲	۴۶	از سه تا پنج ساعت
۱۴/۲	۳۴	بیش از پنج ساعت

اجتماعات مجازی:

سؤالی در خصوص اینکه پاسخگویان در کدام یک از اجتماعات مجازی عضو هستند از آنان پرسیده شد که نتایج آن به ترتیب بیشترین فراوانی در جدول شماره ۷ آمده است. در پاسخ به این سؤال این نکته حائز اهمیت است که پاسخگویان می‌توانستند بیش از یک گزینه را انتخاب کنند. با توجه به این جدول ۶۲/۹ درصد از پاسخگویان از تلگرام، ۲۷/۵ درصد از اینستاگرام، ۱۰/۸ درصد از فیس‌بوک، ۲/۱ درصد از توییتر و ۱۰/۸ درصد از پاسخگویان از چهار اجتماع مجازی فوق استفاده می‌کنند.

جدول شماره ۷

اجتماعات مجازی	فراوانی	درصد
تلگرام	۱۵۱	۶۲/۹
اینستاگرام	۶۶	۲۷/۵
فیس بوک	۲۶	۱۰/۸
توییتر	۵	۲/۱
همه موارد فوق	۲۶	۱۰/۸
هیچ کدام از موارد فوق	۴۴	۱۸/۳
سایر اجتماعات مجازی	۴	۱/۷

موارد جرم در فضای مجازی:

سؤالی در خصوص اینکه پاسخگوی آنچه مواردی را در فضای مجازی عضو جرم محسوب می کنند از آنان پرسیده شد که نتایج آن به ترتیب بیشترین فراوانی در جدول شماره ۸ آمده است. بر اساس نتایج به دست آمده ۴۵ درصد پاسخگویان استفاده از کارت اعتباری فرد دیگر بدون اجازه، ۴۴/۲ درصد استفاده از شناسه کاربری و رمز عبور دیگران، ۴۳/۸ درصد ورود به ایمیل فرد دیگر بدون اجازه، ۴۳/۸ درصد هک کردن سایت وبلاگ، ۳۲/۱ درصد داشتن فیلم های مستهجن در رایانه شخصی، ۲۹/۲ درصد پرداخت پول درازای باخت در یک بازی اینترنتی و ۱۹/۶ درصد استفاده از فیلترشکن را از موارد جرم در فضای مجازی می دانند. در پاسخ به این سؤال این نکته حائز اهمیت است که پاسخگویان می توانستند بیش از یک گزینه را انتخاب کنند.

درصد	فراوانی	موارد جرم در فضای مجازی
۴۵	۱۰۸	استفاده از کارت اعتباری فرد دیگر بدون اجازه
۴۴/۲	۱۰۶	استفاده از شناسه کاربری و رمز عبور دیگران
۴۳/۸	۱۰۵	ورود به ایمیل فرد دیگر بدون اجازه
۴۳/۸	۱۰۵	هک کردن سایت وبلاگ
۳۲/۱	۷۷	داشتن فیلم مستهجن در رایانه شخصی
۲۹/۲	۷۰	پرداخت پول درازای باخت در یک بازی اینترنتی
۱۹/۶	۴۷	استفاده از فیلترشکن

ناهنجاری‌ها و آسیب‌های فضای مجازی:

سؤالی در خصوص اینکه پاسخگویان چه مواردی را جزء ناهنجاری‌ها و آسیب‌های فضای مجازی می‌دانند از آنان پرسیده شد که نتایج آن به ترتیب بیشترین فراوانی در جدول شماره ۹ آمده است. ۴۳/۳ درصد پاسخگویان دریافت و تماشای تصاویر غیراخلاقی و نیز غیر عرفی خشونت در فضای مجازی، ۴۰/۴ درصد دوستی‌های مجازی با جنس مخالف، ۴۰ درصد درج اطلاعات و تصاویر خصوصی و خانوادگی در محیط‌های مجازی، ۳۷/۱ درصد گذاشتن قرار ملاقات با فردی از جنس مخالف که در اینترنت با او آشنا شده‌اید، ۲۵/۴ درصد داشتن تصاویر مستهجن در رایانه شخصی و ۲۱/۷ درج اطلاعات و تصاویر خصوصی و خانوادگی در محیط‌های مجازی را به ترتیب جز ناهنجاری‌ها و آسیب‌های فضای مجازی دانسته‌اند. در پاسخ به این سؤال این نکته حائز اهمیت است که پاسخگویان می‌توانستند بیش از یک گزینه را انتخاب کنند.

درصد	فراوانی	ناهنجاری‌ها و آسیب‌های فضای مجازی
۴۳/۳	۱۰۴	دریافت و تماشای تصاویر غیراخلاقی و نیز غیر عرفی خشونت در فضای مجازی
۴۰/۴	۹۷	دوستی‌های مجازی با جنس مخالف
۴۰	۹۶	درج اطلاعات و تصاویر خصوصی و خانوادگی در محیط‌های مجازی
۳۷/۱	۸۹	گذاشتن قرار ملاقات با فردی از جنس مخالف که در اینترنت با او آشنا شده‌اید
۲۵/۴	۶۱	داشتن تصاویر مستهجن در رایانه شخصی
۲۱/۷	۵۲	درج اطلاعات و تصاویر خصوصی و خانوادگی در محیط‌های مجازی

میزان آشنایی با قانون جرائم رایانه‌ای:

سؤالی در خصوص اینکه پاسخگویان تا چه میزان با قانون جرائم رایانه‌ای ایران آشنایی دارند از آنان پرسیده شد که نتایج آن در جدول شماره ۱۰ آمده است. با توجه به این جدول میزان آشنایی ۱/۳ درصد پاسخگویان با قانون جرائم رایانه‌ای خیلی زیاد، ۱۴/۲ درصد زیاد، ۴۲/۵ درصد متوسط، ۳۰/۸ درصد کم و ۱۱/۳ درصد خیلی کم می‌باشد. با توجه به این نتایج می‌توان چنین استنباط کرد که آشنایی حدوداً ۸۵ درصد از پاسخگویان با قانون جرائم رایانه‌ای ایران متوسط و کمتر از متوسط است.

درصد	فراوانی	میزان آشنایی با قانون جرائم رایانه‌ای
۱/۳	۳	خیلی زیاد
۱۴/۲	۳۴	زیاد
۴۲/۵	۱۰۲	متوسط
۳۰/۸	۷۴	کم
۱۱/۳	۲۷	خیلی کم

نحوه برخورد با سایت‌های مستهجن:

سؤالی در خصوص نحوه برخورد پاسخگویان با سایت‌های حاوی تصاویر غیراخلاقی یا مستهجن از آنان پرسیده شد که نتایج آن به ترتیب بیشترین فراوانی در جدول شماره ۱۱ آمده است.

درصد	فراوانی	نحوه برخورد با سایت‌های مستهجن
۱۵/۴	۳۷	کنجکاو می‌شوم و به کاوش در آن سایت ادامه می‌دهم
۴۳/۳	۱۰۴	برایم مهم نیست و مثل یک صفحه عادی آن را می‌بندم
۳۶/۳	۸۷	بلافاصله از آن سایت خارج می‌شوم
۵	۱۲	نه تنها خودم آن را می‌بینم بلکه لینک آن را به دوستان نزدیکم می‌فرستم

توزیع پاسخگویان در ارتباط با عدم امنیت در فضای مجازی:

به منظور بررسی مؤلفه‌های مؤثر بر وقوع جرم و عدم امنیت در فضای مجازی در قالب یک سؤال باز از پاسخگویان این سؤال پرسیده شد که: به نظر شما چه عواملی باعث وقوع جرم و عدم امنیت در فضای مجازی می‌شود. با توجه به اینکه ۱۶۹ نفر از پاسخگویان به این سؤال پاسخ داده‌اند، جواب آن‌ها به این سؤال را می‌توان به ۱۰ مورد کلی تفکیک کرد که در جدول شماره ۱۲ این موارد به ترتیب بیشترین فراوانی آمده است.

ردیف	نظرات	فراوانی	درصد
۱	عدم آگاهی و اطلاع‌رسانی و آموزش صحیح به شهروندان	۴۲	۲۴/۹٪
۲	فقر و بیکاری	۲۱	۱۲/۴٪
۳	عدم وجود مکان‌های تفریحی و ایجاد سرگرمی جهت پر شدن اوقات فراغت	۱۹	۱۱/۲٪
۴	در دسترس بودن فضای مجازی ورود به سایت‌های غیرمجاز	۱۸	۱۰/۷٪
۵	تربیت خانواده‌ها	۱۷	۱۰/۱٪
۶	عدم وجود قوانین و کنترل توسط مسئولین و خانواده‌ها	۱۶	۹/۵٪
۷	عدم تعهدات دینی و اخلاقی	۱۴	۸/۳٪
۸	بی‌توجهی به نیازها و خواسته‌های کاربران	۱۳	۷/۷٪
۹	داشتن تصاویر مستهجن	۵	۳٪
۱۰	اعتماد نابجا و در دسترس بودن اطلاعات شخصی و خانوادگی	۴	۲/۴٪

با توجه به فراوانی نظرات پاسخ‌دهندگان مهم‌ترین مؤلفه که می‌تواند بر وقوع جرم و عدم امنیت در فضای مجازی تأثیر داشته باشد، عدم آگاهی و اطلاع‌رسانی و آموزش صحیح به شهروندان می‌باشد. به دلیل تفاوت‌های زیاد بین دنیای مجازی و دنیای واقعی و پیچیدگی‌هایی که در دنیای مجازی و غیرحضوری وجود دارد لازم است آموزش‌هایی از طریق رسانه‌ها، برگزاری کارگاه و بسته‌های فرهنگی جهت آگاه‌سازی شهروندان در راستای پیشگیری از آسیب‌ها و جرائم فضای مجازی داده شود.

آیا فضای مجازی باعث ایجاد جرم اخلاقی می‌شود؟

جهت بررسی سؤال فوق طی سه سؤال به‌طور ضمنی از پاسخگویان پرسیده شد که آیا فضای مجازی باعث ایجاد جرائم اخلاقی می‌شود؟ فراوانی و درصد پاسخ‌ها در جدول شماره ۱۳ آمده است:

مؤلفه‌ها	فراوانی	درصد
موافق و بسیار موافق	۱۴۲	۵۹/۲٪
بی‌نظر	۷۵	۳۱/۲٪
مخالف و بسیار مخالف	۲۳	۹/۶٪

با توجه به جدول فوق و جواب پاسخگویان، ۵۹/۲ درصد از آنان با این سؤال که فضای مجازی باعث ایجاد جرائم اخلاقی می‌شود بسیار موافق و موافق هستند.

جهت بررسی این سؤال که «آیا دوستی‌های مجازی با جنس مخالف باعث جرائم مرتبط با امنیت اخلاقی در فضای مجازی می‌شود؟» سؤالی در مورد ناهنجاری‌ها و آسیب‌های فضای مجازی از پاسخگویان پرسیده شد که ۴۰/۴ درصد از پاسخگویان یعنی ۹۷ نفر دوستی‌های مجازی با

جنس مخالف را جزء ناهنجاری‌ها و آسیب‌های فضای مجازی دانستند.

جهت بررسی این سؤال که «آیا داشتن تصاویر مستهجن باعث جرایم مرتبط با امنیت اخلاقی در فضای مجازی می‌شود؟» سؤالی در مورد جرم در فضای مجازی از پاسخگویان پرسیده شد که ۳۲/۱ درصد از پاسخگویان یعنی ۷۷ نفر داشتن تصاویر مستهجن در رایانه شخصی را از جرایم فضای مجازی دانستند.

جهت بررسی این سؤال که «آیا اوقات فراغت جوانان باعث جرایم مرتبط با امنیت اخلاقی در فضای مجازی می‌شود؟» سؤالی از پاسخگویان پرسیده شد که: توجه به اوقات فراغت جوانان موجب عدم گرایش آن‌ها به اعمال نابهنجار در فضای مجازی می‌شود. فراوانی و درصد پاسخ‌ها به این سؤال در جدول شماره ۱۴ آمده است:

مؤلفه‌ها	فراوانی	درصد
بسیار موافق	۱۰۷	٪۴۴/۶
موافق	۸۷	٪۳۶/۳
بی‌نظر	۲۶	٪۱۰/۸
مخالف	۱۶	٪۶/۷
بسیار مخالف	۴	٪۱/۷

با توجه به جدول فوق و جواب پاسخگویان که ۸۰/۹ درصد از آنان با این سؤال که توجه به اوقات فراغت جوانان موجب عدم گرایش آن‌ها به اعمال نابهنجار در فضای مجازی می‌شود بسیار موافق و موافق هستند می‌توان بیان کرد که عدم توجه به اوقات فراغت جوانان باعث جرایم مرتبط با امنیت اخلاقی در فضای مجازی می‌شود.

جهت بررسی این سؤال که «آیا ورود به ایمیل فرد دیگر بدون اجازه او استفاده از شناسه کاربری و رمز عبور دیگران باعث جرائم مرتبط با امنیت اخلاقی در فضای مجازی می‌شود» سؤالی در مورد جرم در فضای مجازی از پاسخگویان پرسیده شد که ۴۳/۸ درصد از پاسخگویان یعنی ۱۰۵ نفر ورود به ایمیل فرد دیگر بدون اجازه او ۴۴/۲ درصد از پاسخگویان یعنی ۱۰۶ نفر استفاده از شناسه کاربری و رمز عبور دیگران را از جرائم فضای مجازی دانستند.

جهت بررسی این سؤال که «آیا پایبندی به اخلاقیات و اعتقادات دینی جرائم مرتبط با امنیت اخلاقی را در فضای مجازی کاهش می‌دهد؟» سؤالی از پاسخگویان پرسیده شد که آیا کسانی که در زندگی واقعی پایبند اخلاقیات هستند و یا اعتقادات دینی دارند در اینترنت نیز کمتر مرتکب رفتارهای غیراخلاقی یا جرم می‌شوند؟

مؤلفه‌ها	فراوانی	درصد
بسیار موافق	۹۴	۳۹/۲٪
موافق	۸۵	۳۵/۴٪
بی‌نظر	۳۱	۱۲/۹٪
مخالف	۲۱	۸/۸٪
بسیار مخالف	۹	۳/۸٪

با توجه به جدول فوق و جواب پاسخگویان که ۷۴/۶ درصد از آنان با این سؤال بسیار موافق و موافق هستند می‌توان بیان کرد که پایبندی به اخلاقیات و اعتقادات دینی جرائم مرتبط با امنیت اخلاقی را در فضای مجازی کاهش می‌دهد.

نتیجه‌گیری:

به نظر می‌رسد در حال حاضر تهدید اصلی کشور در مورد فضای مجازی، فقدان گفتمان امنیتی در مورد این پدیده است. فقدان دانش جامع‌نگر در مورد صورت‌مسئله و عدم وجود مطالعات سیاست‌گذاری مقایسه‌ای در کشور، حاکمیت روش آزمون خطا و اعمال سلیقه فردی و سازمانی را به دنبال داشته است.

مسئولیت‌پذیری دولت در سیاست‌گذاری علمی، کارشناسانه و همه‌سو نگر و بهره‌گیری از تمام توان علمی کشور، شرط اصلی تحقق بیشترین منافع و کمترین آسیب‌ها از فضای مجازی در ایران است.

یافته‌های پژوهش حاضر با پیشینه‌های تجربی از جمله تحقیق سبحانی نژاد با عنوان بررسی چالش‌ها و کارکردهای فرهنگی و اجتماعی فضای مجازی، تحقیق ناستی رایبی با عنوان سلامت عمومی کاربران معتاد به اینترنت نسبت به کاربران عادی، تحقیق درگاهی و رضوی با عنوان اعتیاد به اینترنت، تحقیق سید قاسم فضایی و هادی بیگلری با عنوان نقش اینترنت در آسیب‌های اجتماعی، تحقیق محمد رحیمی با عنوان آسیب‌شناسی فضای مجازی و خانواده و همچنین تحقیق یاسمی نژاد با عنوان فضای مجازی و امنیت اجتماعی همخوانی دارد.

از سوی دیگر یافته‌های حاصل از پژوهش با نظریه‌های اعتیاد اینترنتی، احساس تنهایی و نظریه‌های آسیب‌شناسی و جرم‌شناسی را تأیید می‌کند.

پیشنهادها و راهکارهای تحقیق:

ساماندهی و مدیریت یکپارچه فضای مجازی کشور و پرهیز جدی از اعمال سیاست‌های مقطعی و سلیقه‌ای

اعتمادسازی و تقویت عناصر و اجزای سرمایه اجتماعی با افزایش آستانه تحمل و ایجاد

فرصت های بیشتر به کاربران داخل و خارج کشور برای ایفای نقش بیشتر و تقویت تعلق خاطر وفاداری ها

کاهش اقدام های تصدی گرایانه دولتی و افزایش سطح مشارکت های مردمی برای مدیریت شبکه های اجتماعی و بهره گیری بهینه از ظرفیت های جامعه.

۶- بلوتوث وای فای را فقط در مواقع لازم روشن کنید؛ برخی فروشگاه ها و دیگر مکان ها به دنبال دستگاه هایی که وای فای یا بلوتوث روشن دارند هستند تا بتوانند جابجایی های شمارا هنگامی که در محدوده آن ها هستید ردیابی کنند. پس به شما توصیه می شود وای فای و بلوتوث خود را زمانی که استفاده نمی شود خاموش کنید. برای اتصال به شبکه های عمومی عاقلانه رفتار کنید؛ زمانی که به شبکه متصل هستید رفتار عاقلانه داشته باشید. اگر از طریق شبکه ناامن یا محافظت نشده ای آنلاین هستید، مراقب سایت هایی که شمارا مشاهده می کنند و اطلاعاتی که از شما آشکار می شود باشید.

۸- نوجوانان و خانواده هایشان را باید درباره قانون و حقوق و مسئولیت هایی که در لوای قانون دارند آگاه ساخت.

۹- آموزش و پرورش با گنجاندن موارد پیشگیری در برنامه های درسی توجه به نوجوانانی که در معرض مخاطرات اجتماعی هستند توجه نماید.

۱۰- فراهم نمودن مکان های تفریحی ورزشی سالم و کم هزینه برای جوانان و نوجوانان جهت گذران اوقات فراغت در محلات شهر.

۱۱- رسانه ها را باید تشویق کرد تا درباره خدمات، تسهیلات و فرصت هایی که در جامعه برای جوانان وجود دارند اطلاعاتی منتشر نمایند.

۱۲- ساخت و پخش فیلم ها و سریال هایی با موضوع فضای مجازی و بررسی معایب و مزایای

آن.

۱۳- تشویق فرزندان و ایجاد جذابیت در نوجوانان جهت شرکت در فعالیتهای اجتماعی توسط والدین.

۱۴- دقت و هوشیاری بیشتر پلیس سایبری و اقدامات پیشگیرانه مرتبط با انواع جرائم رایانه‌ای جدیدتر.

منابع:

- ابراهیمی، شهرام، جرم‌شناسی پیشگیری، انتشارات میزان، جلد اول، ۱۳۹۰
- ابری، انسبه. (۱۳۸۷). فضای مجازی عرصه ظهور خلاقیت، اولین کنفرانس ملی خلاقیت شناسی مهندسی و مدیریت نوآوری ایران.
- اکبری، ابوالقاسم، اکبری مینا، آسیب‌های اجتماعی، انتشارات رشد و توسعه، ۱۳۹۰
- رحیمی، محمد. (۱۳۹۰). عوامل اجتماعی مؤثر بر شکاف نسلی؛ مطالعه موردی شهر خلخال. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.
- رجبی پور، محمود، مبانی پیشگیری اجتماعی رشد مدار از بزهکاری اطفال و نوجوانان، نشر میزان، ۱۳۹۱.
- شامبیانی، هوشنگ، حقوق کیفری اختصاصی، جلد ۳، تهران، انتشارات ژوبین.
- شیلر، هربرت، اطلاعات و اقتصاد بحران، ترجمه یونس شکرخواه، تهران: آفتاب، ۱۳۷۵.
- علیخانی، سیامک و همکاران، بررسی همبستگی بین تلویزیون ویدئو با رفتار خشونت‌آمیز، مجله علوم پزشکی دانشگاه آزاد (۱)۱۷، ۴۵.
- فرانسیس فوکویاما. پایان تاریخ و انسان واپسین. چاپ اول، سخنکده، ۱۳۹۳.
- کستلز، مانوئل (۱۹۹۷) عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ: ظهور جامعه شبکه‌ای، ترجمه احد علیقلیان، افشین خاک‌باز، تهران انتشارات طرح نو، ۱۳۸۹.
- مهدوی، محمود، پیشگیری از جرم، چاپ اول، انتشارات سمت: ۱۳۹۰.
- وبستر، فرانک و رابینز: نظریات جامعه‌اطلاعاتی، ترجمه اسماعیل قدیمی، تهران انتشارات قیده سرا ۱۳۸۳.

ویریلیو، بمب اطلاعات، چاپ اول، انتشارات امیرکبیر، تهران: ۱۳۹۳.

اینترنت (شبکه اطلاع‌رسانی دانا)